NORRÆNT SAMSTARF OG SJÁLFBÆRNIMARKMIÐIN
FRAM TIL ÁRSINS 2030

Norðurlönd og sjálfbærnimarkmið SP fram til ársins 2030

Norðurlandaráð

SJÁLFBÆR
PRÓUNARMARKMIÐ

Norðurlönd og sjálfbærnimarkmið SP fram til ársins 2030

Norrænt samstarf og sjálfbærnimarkmiðin fram til ársins 2030
– skýrsla frá vinnuhópi Norðurlandaráðs um sjálfbærnimarkmið
SP fram til ársins 2030

ANP 2017:775

ISBN 978-92-893-5223-9 (PRINT)

ISBN 978-92-893-5224-6 (PDF)

ISBN 978-92-893-5225-3 (EPUB)

<http://dx.doi.org/10.6027/ANP2017-775>

© Norðurlandaráð 2017

Kápu mynd: Unsplash

Umbrot: Mette Agger Tang

Prentun: Rosendahls

Printed in Denmark

Norrænt samstarf

Norræna samstarfið er eitt umfangsmesta svæðasamstarf í heiminum. Samstarfið byggir á landfræðilegri legu landanna, sameiginlegri sögu þeirra og menningu. Að samstarfinu koma Danmörk, Finnland, Ísland, Noregur og Svíþjóð auk Álandseyja, Færeyja og Grænlands.

Norræna samstarfið er pólitískt, efnahagslegt og menningarlegt og skiptir miklu í evrópsku og alþjóðlegu samstarfi. Löndin vinna saman að því að marka Norðurlöndum stöðu í öflugri Evrópu.

Með norrænu samstarfi er unnið að því að gæta hagsmuna svæðisins og efla norræn gildi í hnattrænum heimi. Sameiginleg gildi landanna styrkja stöðu Norðurlanda og skipa þeim meðal þeirra svæða í heiminum þar sem nýsköpun og samkeppnishæfni er mest.

Norðurlandaráð

Nordens Hus

Ved Stranden 18

1061 København K

www.norden.org

Sækja útgefið efni: www.norden.org/nordpub

NORRÆNT SAMSTARF OG SJÁLFBÆRNIMARKMIÐIN
FRAM TIL ÁRSINS 2030

Norðurlönd og sjálfbærnimarkmið SP fram til ársins 2030

Innihald

1.	Inngangur	07
2.	Helstu niðurstöður	09
3.	Starf vinnuhópsins	13
4.	Sjálfbærnimarkmið SP fram til ársins 2030 og pólítísk dagskrá á Norðurlöndum.....	15
5.	Hvað gera Norðurlöndin til að ná fram sjálfbærnimarkmiðum SP fram til ársins 2030?	17
6.	Núverandi vinna Norrænu ráðherranefndarinnar að sjálfbærnimarkmiðum SP fram til ársins 2030	21
7.	Sjálfbærnimarkmið SP fram til ársins 2030 sem sameiginleg norræn markmið.....	22
8.	Tillögur hópsins	24
9.	Aftanmálsgreinar	33
10.	Þátttakendur í vinnuhópnum.....	35

1. Inngangur

Í september 2015 samþykkti SP svonefnd 17 sjálfbærnimarkmið – 17 markmið um sjálfbæra þróun fram til ársins 2030.¹ Um er að ræða 17 almenn yfirmarkmið (goals), en til viðbótar 169 undirmarkmið (targets), sem í mörgum tilvikum eru skýrari og mælanleg. Öfugt við þúsaldarmarkmiðin eru sjálfbærnimarkmiðin algild og gilda fyrir öll lönd. Mörgum þeirra á að vera náð fyrr, árin 2020 og 2025.

Meginábyrgðin á framkvæmd þessarar metnaðarfullu áætlunar um betri heim er í höndum einstakra ríkja. Lagt er til að löndin þrói eigin stefnu, sem verði studd með áætlun um fjármögnun. Eins og fram kemur í 5. kafla hér á eftir hafa sum Norðurlandanna þegar tilbúnar áætlanir á meðan önnur eru á leiðinni.

Haustið 2016 ákvað Norðurlandaráð að koma á fót vinnuhópi með fulltrúum nefndanna og forsætisnefndar til þess að kanna hvort grundvöllur væri til að, og ef svo væri, móta tillögu um hvernig Norðurlandaráð gæti stuðlað að framkvæmd markmiðanna í sjálfbærnimarkmiðum SP fram til ársins 2030. Hópurinn átti líka að fara yfir áformin sem Norræna ráðherranefndin hefur á þessu sviði og taka við tillögum frá flokkahópunum, borgaralegu samfélagi og atvinnulífinu um hvernig norrænt samstarf geti á sem bestan hátt stuðlað að framkvæmd metnaðarfullra

sjálfbærnimarkmiðanna. Hópurinn átti að kanna hvort og þá á hvern hátt mætti með norrænu samstarfi efla alþjóðlegar aðgerðir til að ná fram markmiðunum.²

Verkefni vinnuhópsins var að varpa ljósi á þau markmið sem hægt væri að eiga samstarf um á Norðurlöndum og þær aðgerðir sem mætti hrinda í framkvæmd til að ná fram markmiðunum.

Norræna ráðherranefndin tók ákvörðun árið 2016 um að hefja áætlun til að styðja framkvæmd markmiða SP fram til ársins 2030 á Norðurlöndum. Ráðherranefndartillaga þar að lútandi verður lögð fram á þingi Norðurlandaráðs í Helsinki í nóvember 2017. Skýrsla vinnuhópsins mun geta verið innblástur fyrir starf að áætlun Norrænu ráðherranefndarinnar og við afgangið ráðherranefndartillögunnar. Auk þess beinir skýrslan sjónum að því sem Norðurlandaráð getur sjálft gert innan sinna raða til að stuðla að markmiðum SP fram til ársins 2030.

MYND: SCANPIX.DK

2. Helstu niðurstöður

Vinnuhópurinn leggur til að Norðurlandaráð og Norræna ráðherranefndin fylgi eftir á virkan hátt sjálfbærnimarkmiðunum fram til ársins 2030 og hafi þau sem fastan lið í hlutaðeigandi vinnuáætlunum sínum allt tímabilið til að tryggja órofið samhengi og langtímahugsun.

Með tilliti til innra starfs Norðurlandaráðs leggur vinnuhópurinn til að:

- nefndirnar deili ábyrgðinni á að fylgja markmiðunum eftir og skrifstofa Norðurlandaráðs tryggi að vinnan sé hluti árlegra vinnuáætlana. (Sjá kafla 8a1.)
 - nefndirnar skili árlegri skýrslu um starf sitt að sjálfbærnimarkmiðunum og skýrslurnar verði lagðar fram á árlegum fundi forsætisnefndar í desember. Forsætisnefnd skal eins og þörf krefur fylgja eftir skýrslum nefndanna á reglubundnum fundum með samstarfsráðherrunum, til vara forsætisráðherrunum, og ræða eftirfylgnina í tengslum við gerð fjárhagsáætlunar. (Sjá kafla 8a1.)
 - landsdeildir Norðurlandaráðs verði hvattar til í framtíðinni að taka líka tillit til sjálfbærnimarkmiðanna þegar þær hver um sig taka ákvarðanir um forgangsverkefni í formennskuáætlunum sínum. (Sjá kafla 8a1.)
 - í nefndarálitum um allar þingmannatillögur og ráðherranefndartillögur verði svarað fyrirspurnum um hvort tillagan eigi við eitt eða fleiri af sjálfbærnimarkmiðunum, að meðtöldum undirmarkmiðum, og ef svo er hvort þess sé vænst að framkvæmd tilmællanna geti aukið líkur á eða unnið gegn því að markmiðin náist. (Sjá kafla 8a2.)
 - Norðurlandaráð stuðli að því að sjálfbærnimarkmiðin komist á dagskrá á öðrum alþjóðavettvangi og í þjóðþingunum. (Sjá kafla 8a3.)
 - Norðurlandaráð eigi frumkvæði að norrænni hringborðsumræðu þar sem þingmenn norrænu þjóðþinganna miðla upplýsingum og hugmyndum um hlutverk þjóðþinganna í framkvæmd sjálfbærnimarkmiðanna. (Sjá kafla 8a3.)
- Hópurinn telur að tenging eigi að vera milli tillagnanna í skýrslunni og væntanlegrar stefnu Norðurlandaráðs í alþjóðamálum þar sem við á.
- Með tilliti til starfs Norrænu ráðherranefndarinnar er lagt til að:
- allar hlutaðeigandi norrænar stofnanir sem vinna með atvinnulífið, eins og til dæmis Norrænar orkurannsóknir (NEF), Norræna

nýsköpunarmiðstöðin, Norræna umhverfisfjármögnunarfélagið (NEFCO) og NordForsk, rannsaki í framtíðinni við skipulag starfs síns hvort og ef svo er hvernig þær geti stutt við framfylgd sjálfbærnimarkmiðanna.

Ennfremur ber að kanna hvort sænska verkefnið *The Swedish Leadership for Sustainable Development* (SLSD) og verkefni Þróunaráætlunar SP *SDG – Accelerator* feli í sér möguleika sem norræn eða norrænt styrkt verkefni. (Sjá kafla 8b1.)

- Norræna ráðherranefndin í samstarfi við Norðurlandaráð komi á fót vettvangi þar sem stjórnámálamenn og fræðimenn geta reglubundið fram til ársins 2030 átt samræður um lausnir, sem stuðla að framfylgd sjálfbærnimarkmiðanna og sem eru byggðar á rannsóknum og þekkingu frá öllum Norðurlöndunum. (Sjá kafla 8b2.)
- haldi fast við þau markmið sem koma fram í áætluninni *Gott líf á sjálfbærum Norðurlöndum* og að við þau verði bætt þeim markmiðum SP fram til ársins 2030, sem Norðurlöndin geta náð samstöðu um sem sameiginleg norræn markmið. Núverandi norrænir vísar um sjálfbæra þróun verði yfirfarnir og þar sem ekki liggja fyrir nothæfir vísar ættu hagstofur

Norðurlandanna að fá það verkefni að safna saman og vinna úr þeirri tölfraði sem þarf til svo fylgja megi þróuninni í átt að sameiginlegum norrænum markmiðum. (Sjá kafla 8b3.)

- Norræna ráðherranefndin leggi reglulega fram greinargerð til Norðurlandaráðs um hvort sjálfbærnivísirinn sýni að Norðurlöndin séu á leiðinni í átt að markmiðunum fram til ársins 2030. (Sjá kafla 8b3.)
- að reglulega fari fram mat á breytingum og mismun á lífskjörum barna á Norðurlöndum. (Sjá kafla 8b4.)
- forsendur þess að koma á samráði þriggja aðila á Norðurlöndum verði kannaðar. (Sjá kafla 8b5.)
- Norræna ráðherranefndin miðli þekkingu og reynslu um bestu starfsvenjur bæði innan Norðurlanda og á heimsvísu. (Sjá kafla 8b6.)
- Norræna ráðherranefndin stuðli að þekkingu um sjálfbærnimarkmiðin og skilningi á mikilvægi markmiðanna hjá íbúum Norðurlanda með verkefnum í samstarfi við norræn almannasamtök eins og félög Sameinuðu þjóðanna og Norræna félagið. (Sjá kafla 8b7.)

Með tilliti til ríkisstjórna Norðurlandanna er lagt til að:

- Norræni fjárfestingarbankinn (NIB), Norræni þróunarsjóðurinn (NDF) og Norræna umhverfisfjármögnunarfélagið (NEFCO) fái skýrt umboð til að stuðla að framkvæmd sjálfbærnimarkmiðanna og að kannað verði hvort nýta megi

betur möguleika þessara stofnana með auknu samstarfi eða sameiningu. (Sjá kafla 8b8.)

- Norðurlöndin tali einni röddu um sjálfbærnimarkmiðin á viðeigandi fundum hjá SÞ, ESB og á öðrum alþjóðavettvangi. (Sjá kafla 8C.)

Nánari lýsingu á tillögunum má sjá í 8. kafla.

3. Starf vinnuhópsins

Fulltrúar vinnuhópsins voru tilnefndir haustið 2016 og hópurinn skipti með sér verkum á fundi í Ósló 25. janúar 2017 í tengslum við almenna fundi Norðurlandaráðs.

Í umboði hópsins hélt formaður vinnuhópsins, Sonja Mandt, fundi með fulltrúum fjölmargra samtaka til að heyra væntingar þeirra til norræns samstarfs um sjálfbærnimarkmið SP fram til ársins 2030:

- Norska hagstofan, Noregi: Live Margrethe Rognerud og Elisabeth Nørgaard
- Náttúruverndarsamtök Noregs: Maren Aschehough Esmark og Jorun Valstad
- Samtök atvinnulífsins í Noregi (NHO), alþjóðadeild: Hege Araldesen og Jon Vea
- Félag Sameinuðu þjóðanna í Noregi: Anne Cath da Silva, Rune Arctander og Ingunn Eck
- NFS – Samband norrænna verkalyðsfélaga: Magnus Gissler, Ragnhild Lied, Arne Grevsen, Bente Sorgenfrey, Lars Qvistgaard, Maria Häggman og José Pérez Johansson
- Samband Norrænu félaganna (FNF): Henrik Wilén

- Barnahjálpi SP í Danmörku: Steen Andersen og Line Grove Hermansen
- Félög Sameinuðu þjóðanna á Norðurlöndum og fulltrúar SP-stofnana í Kaupmannahöfn: Torleif Jonasson, Camilla Brückner, Pernille Fenger, Anne Poulsen, Asger Ryhl, Eva Egesborg, Trine Lise Sundnes, Anne Cathrine da Silva, Jens Petersson, Helena Laukko, Hildur Baldvinsdóttir og Jørgen Estrup.

Frá samtökunum Ålands Natur og miljö (náttúru- og umhverfissamtök á Ålandseyjum), danska AIDS-sjóðnum og félögum Sameinuðu þjóðanna á Norðurlöndum hafa borist formleg erindi með hugmyndum um sameiginlegar norrænar aðgerðir.

Vinnuhópurinn hélt annan fund sinn í Stokkhólmi 4. apríl í tengslum við almenna fundi Norðurlandaráðs. Hópurinn hélt þriðja fund sinn 1. júní í Ósló og að honum loknum voru drög að skýrslu lögð fyrir nefndir og flokkahópa Norðurlandaráðs svo þau gætu gert athugasemdir.

Tryggvi Felixson, aðalráðgjafi á skrifstofu Norðurlandaráðs, hefur verið ritari vinnuhópsins.

4. Sjálfbærnimarkmið SP fram til ársins 2030 og pólitísk dagskrá á Norðurlöndum

Aðdragandi sjálfbærnimarkmiðanna er góð reynsla af þúsaldarmarkmiðum SP (millennium goals). Reynslan af þúsaldarmarkmiðunum er talin til marks um að sameiginlegar alþjóðlegar aðgerðir geti gert gagn. Nýju heimsmarkmiðin (*Sustainable Development Goals/SDG*) eru víðtækari en þúsaldarmarkmiðin. Með þeim er vistkerfið, lífsviðurværið sjálft, lagt að jöfnu við félags- og efnahagslega þáttinn í þúsaldarmarkmiðunum.

Sjálfbærnimarkmiðin fram til ársins 2030 eru víðtæk dagskrá um sjálfbæra þróun, almenn áætlun fyrir mannkynið allt. Markmiðin byggja á sýn um félagsleg og efnahagsleg umskipti, þar sem 7,5 milljarðar íbúa heimsins upplifa aukið réttlæti, hafa víðtækan og bættan aðgang að bráðnauðsynlegum efnislegum gæðum og komast hjá eyðileggingu sjálfs lífsviðurværisins, jarðarinnar.

Nýju sjálfbærnimarkmiðin eru í miklum mæli árangur þess sem Norðurlöndin hafa talað fyrir hjá SP á síðastliðnum áratugum og stefnu Norðurlandanna í þróunar- og utanríkismálum. Norðurlöndin bera því sérstaka ábyrgð á að markmiðunum verði hrint í framkvæmd, bæði á Norðurlöndum

og í heiminum. Því eiga Norðurlöndin með samstarfi að stuðla að því að heimsmarkmiðin gefi af sér ávinning í mynd bættrar framtíðar fyrir mannkynið og vistkerfi jarðarinnar. Ábyrgðin er tvöföld: þróun heima á Norðurlöndunum og stuðningur við þróun úti í heimi, þróun sem samræmist nýju heimsmarkmiðunum.

Sem betur fer standa Norðurlöndin tiltölulega vel að vígi með tilliti til framfylgdar sjálfbærnimarkmiðanna og hafa bæði hugmyndir og hagnýtar lausnir, sem aðrir heimshlutar geta haft gagn af. Mikilvægt er að gera fólk meðvitað um þetta á Norðurlöndunum. Þjóðþing Norðurlandanna geta stuðlað að því að gerðar verði miklar kröfur eða sett há viðmið um framkvæmdina. Norðurlandaráð getur vakið athygli á málinu og stuðlað að hagnýtu norrænu samstarfi um heimsmarkmiðin hjá Norrænu ráðherranefndinni.

5. Hvað gera Norðurlöndin til að ná fram sjálfbærnimarkmiðum SP fram til ársins 2030?³

Ríkisstjórn **Danmerkur** kynnti í mars 2017 framkvæmdaáætlun um sjálfbærnimarkmiðin. Á heildina séð á ætlunin að stuðla að heildstæðum aðgerðum að sjálfbærri þróun. Áhersla er lögð á að öll lagafrumvörp skulu metin með hliðsjón af heimsmarkmiðunum og sama gildir um frumvörp ESB. Ríkisstjórnin mun ár hvert leggja fram framvinduskýrslu. Fjögur áherslusvið eru í áætluninni: hagvöxtur og velferð, fólk, umhverfis- og loftslagsmál og friðsamleg og örugg samfélög, með alls 37 markmiðum. Skilgreindir hafa verið vísar fyrir öll 37 markmiðin. Heimsmarkmið um fátækt, misrétti og atvinnuleysi eru talin eiga lítt við samkvæmt áætluninni. Áætlunin skapar umgjörðina um nálgun og forgangsöröðun ríkisstjórnarinnar. En fram kemur að metnaður ríkisstjórnarinnar er að framkvæmdaáætlunin eigi að mynda grunn að aðgerðum og samstarfi um allt danska samfélagið.

Fjármálaráðuneytið og utanríkisráðuneytið hafa yfirumsjón með verkinu. Ekki hefur verið komið á sérstöku kerfi fyrir samskipti ríkisstjórnarinnar og borgaralegs samfélags í tengslum við sjálfbærnimarkmið SP fram til ársins 2030.

Ríkisstjórn **Finnlands** hefur í upphafi árs 2017 samþykkt áætlun fram til ársins 2050, *The Finland we want by 2050*. Hún byggir á meira en 20 ára reynslu af stefnu í landsmálum um sjálfbæra þróun. Áætlunin beinist ekki bara að ríkisstjórninni, heldur líka að 300 aðilum borgaralegs samfélags, sem hafa lýst yfir stuðningi sínum og vilja til að stuðla að framkvæmdinni. Hún nær til langs tíma – m.a. til að forðast ringulreið, sem getur komið upp í tengslum við ríkisstjórnarskipti eftir þingkosningar fjórða hvert ár. Áætlunin er með 8 yfirmarkmið sem ná til velferðarmála, þátttöku borgaranna, vinnu sem styður sjálfbæra þróun, sjálfbærra samfélaga, kolefnishlutlausra samfélaga, skynsamlegrar nýtingar auðlinda, lífsstíls sem styður sjálfbæra þróun og ákvarðana sem byggja á sjálfbærri þróun. Vísar til þess að fylgjast með þróuninni eru í smíðum.

Yfirstjórnin er í höndum landsframkvæmdastjórnar undir stjórn forsætisráðherra Finnlands. Eftirfylgni og framkvæmd nýtur aðstoðar hóps sérfræðinga sem er skipaður 8 fulltrúum, sem ná til margra ólíkra vísindagreina og nefndar, sem er skipuð fulltrúum frá stjórnsmálaflokkunum og borgaralegu

samfélagi. Nefndin um þróunaraðstoð (framkvæmdanefndin í þróunarmálum) er hluti skipulags framkvæmdarinnar. Þingmenn á finnska þinginu eiga fulltrúa í bæði landsframkvæmdanefndinni um sjálfbæra þróun og þróunarnefndinni.

Finnland skilaði fyrstu landsskýrslu sinni til SP árið 2016.⁴

Ísland hefur ekki samþykkt áætlun um íslenska eftirfylgni á sjálfbærnimarkmiðum SP fram til ársins 2030. Árið 2011 samþykkti ríkisstjórnin pólitíska stefnu undir fyrirsögninni „þekking, sjálfbærni og velferð“, en hún lýsir 20 markmiðum sem eiga að nást árið 2020. Áætlun um sjálfbærnimarkmið SP fram til ársins 2030 er í undirbúningi og reiknað er með að hún verði samþykkt á árinu 2017 og hrint í framkvæmd frá árinu 2018. Gert er ráð fyrir að forsætisráðuneytið sjái um samræmingu við gerð áætlunarinnar.

Ríkisstjórn **Noregs** hefur tilnefnt ábyrgt ráðuneyti fyrir hvert sjálfbærnimarkmiðanna 17. Öll ráðuneytin skila skýrslum um eftirfylgni þeirra markmiða sem þau bera ábyrgð á í skjölum sínum fyrir fjárhagsáætlun. Hlutaðeigandi ráðuneyti fylgja eftir undirmarkmiðum sínum í daglegu starfi sínu. Fjármálaráðuneytið dregur saman aðalatriðin í fjárlögum. Utanríkisráðuneytið samræmir eftirfylgnina á alþjóðavísu. Gert hefur verið yfirlit um þau markmið sem talið er erfitt fyrir Noreg að ná fram. Vinna er í gangi við að greina og/eða þróa

viðeigandi vísa. Fjármálaráðuneytið tekur saman ítarlega skýrslu, sem verður hluti árlegs frumvarps til fjárlaga.⁵ Ekki hefur verið komið á sérstöku kerfi fyrir samskipti ríkisstjórnarinnar og borgaralegs samfélags í tengslum við sjálfbærnimarkmiðin. Mörg borgaraleg samtök hafa tekið höndum saman og sett fram beinar tillögur um hvernig Noregur geti lokið verkinu, en vinnan var samræmd af FORUM – Vettvangi um þróun og umhverfi. Norska utanríkisráðuneytið kynnti í apríl 2017 tilkynningu til Stórþingsins um sjálfbærnimarkmiðin og norska stefnu í þróunarmálum sem er kölluð *Felles ansvar for felles fremtid (Sameiginleg ábyrgð á sameiginlegri framtíð)*.

Noregur skilaði fyrstu landsskýrslu sinni til SP árið 2016.⁶

Ríkisstjórn **Svíþjóðar** lýsti því yfir í mars 2016 að Svíþjóð hefði metnað um að vera í fararbroddi um framkvæmd sjálfbærnimarkmiðanna. Landsnefnd, Dagskrá 2030-landsdeildin, hefur verið sett á fót skipuð 7 fulltrúum með ólíka færni og tengsl við mismunandi samtök. Vinnuhóp margra ráðuneyta hefur verið komið á fót og allar ríkisstofnanir hafa verið beðnar um að meta afleiðingar sjálfbærnimarkmiða SP fram til ársins 2030 á starfsemi þeirra. Ráðuneytin tvö sem eru í forsvari, fjármála- og utanríkisráðuneytið, hafa komið á fót skrifstofu ásamt orkumála- og umhverfismálaráðuneytum. Nefndin skilaði skýrslu sinni⁷ 1. júní 2017 með tillögum að framkvæmdaáætlun og

forgangsmarkmiðum. Nefndin mun koma með tillögur að beinum aðgerðum árið 2018.

Stefnan í þróunarmálum verður einnig endurskoðuð með tilliti til sjálfbærnimarkmiða SP fram til ársins 2030. Svíþjóð hefur líka komið á fót vísindaráði um sjálfbæra þróun sem á að leggja hönd á plóginn. Greining sem var unnin af umhverfisverndarstofnuninni Stockholm Environment Institute (SEI) gefur til kynna að 70 af 169 undirmarkmiðum SP séu ekki fyllilega uppfyllt í Svíþjóð.

Svíþjóð skilaði fyrstu landsskýrslu sinni til SP í júní 2017.⁸

Í **Færeyjum** hefur utanríkisráðuneytið hrint af stað verkefni, sem búið er við að leiði til gerðar landsáætlunar um sjálfbærnimarkmið SP fram til ársins 2030.

Á **Grænlandi** samþykkti ríkisstjórnin áætlun um sjálfbæra þróun og hagvöxt. Meginmarkmið áætlunarinnar er að gera hagkerfi Grænlands óháðara öðrum og samfélagið sjálfbærara. Áætlunin, sem fjármálaráðuneytið ber meginábyrgð á, inniheldur marga þætti sem má tengja beint við sjálfbærnimarkmið SP fram til ársins 2030. Ríkisstjórnin hefur framkvæmt greiningu á markmiðum SP með tilliti til hvernig megí skipta þeim á ólíkar ríkisstofnanir og samtök.

Á **Álandseyjum** er löng hefð fyrir því að hrinda áætlunum um sjálfbæra

þróun í framkvæmd með víðtækri þátttöku borgaralegs samfélags. Sem eftirfylgni við sjálfbærnimarkmið SP fram til ársins 2030 hefur verið þróuð ný áætlun í opnu ferli, sem var samþykkt árið 2016 með áherslu á 7 markmið. Vinna er í gangi við að þróa vísa fyrir markmiðin.

Á heildina má segja að öll Norðurlöndin hafi metnað um eftirfylgni heimsmarkmiðanna. Danmörk, Finnland, Álandseyjar, Noregur og Svíþjóð eru samkvæmt yfirlitinu komin langt á veg með áætlun og skipulag fyrir framkvæmdina og verkið er hafið í hinum löndunum. Leiðum og aðferðum er ólíkt háttað í löndunum. Reiknað er með að áætlanir flestra landanna setji nokkur viðeigandi sjálfbærnimarkmið í forgang fram til ársins 2030 og fylgi þróun þeirra með skýrslum og sjálfbærnivísum. Í Finnlandi, Noregi og Svíþjóð hafa hlutaðeigandi þjóðþing fengið hlutverk við annað hvort að þróa áætlanirnar og/eða sjá um eftirfylgnina. Lögð er áhersla á þátttöku borgaralegs samfélags í áætlunum Álandseyja og Finnlands, en í minna mæli í hinum löndunum.

6. Núverandi vinna Norrænu ráðherranefndarinnar að sjálfbærnimarkmiðum SP fram til ársins 2030

Norrænu samstarfsráðherrarnir (MR-SAM) tóku grundvallarákvörðun um að hefja norræna áætlun að framkvæmd Dagskrár 2030. Skrifstofu Norrænu ráðherranefndarinnar var falið að semja drög að áætlun með aðstoð norræna sérfræðingahópsins um sjálfbæra þróun, en það er ráðgjafarhópur á vegum Norrænu samstarfsnefndarinnar (NSK). Norðurlandaráði gafst færi á í apríl hjá vinnuhópnum að gera athugasemdir við tillögu og fyrstu markmiðslýsingu Norrænu ráðherranefndarinnar.

MR-SAM samþykkti drögin að áætlun á fundi sínum í september 2017. Áætlun fyrir tímabilið 2017 til 2020, sem hefur hlotið heitið *2030-kynslóðin*, verður lögð fram sem ráðherranefndartillaga fyrir Norðurlandaráð í nóvember 2017. Tillagan tekur mið af sjálfbærnimarkmiðunum 17 og á að stuðla að framkvæmd stefnu Norrænu ráðherranefndarinnar í sjálfbærnimálum *Gott líf á sjálfbærum Norðurlöndum* frá árinu 2013.

Í áætluninni *2030-kynslóðin* felst að málaflokkurinn sjálfbær neysla fær sérstaka athygli, með tilvísun til sjálfbærnimarkmiðs 12. Einnig er vísað til sjálfbærnimarkmiðs 5 um jafnrétti kynjanna, markmiðs 6 um hreint vatn og

salernisaðstöðu, markmiðs 7 um sjálfbæra orku, markmiðs 8 um góða atvinnu og hagvöxt, markmiðs 13 um verndun jarðarinnar, markmiðs 14 um líf undir vatni og markmiðs 15 um líf á landi og þau talin sérlega viðeigandi fyrir Norðurlöndin og norrænt samstarf. Ennfremur er lögð áhersla á þátttöku ungs fólks og samþættingu jafnréttissjónarmiða. Lagðar eru til aðgerðir með pólitískri áherslu á sjálfbærnimarkmiðin og viðeigandi verkefni, með virku starfi og miðlun þekkingar á Norðurlöndum og með því að gera vinnu Norrænu ráðherranefndarinnar sýnilega á Norðurlöndum og úti um heim. Á tímabilinu er reiknað með að verja 12,9 milljónum danskra króna í aðgerðir, en til viðbótar kemur fjármögnun frá öðrum aðilum innan Norrænu ráðherranefndarinnar. Samkvæmt áætluninni á Norræna ráðherranefndin að skila skýrslu til Norðurlandaráðs annað hvert ár um framvindu vinnunnar. *2030-kynslóðin* lýsir 10 markmiðum áætlunarinnar, en beinum aðgerðum er ekki lýst.

Fram kemur í ráðherranefndartillögunni að hugsanlegar lagfæringar fari fram að lokinni afgreiðslu Norðurlandaráðs.

7. Sjálfbærnimarkmið SP fram til ársins 2030 sem sameiginleg norræn markmið

Samþykkt sjálfbærnimarkmið, bæði yfirmarkmiðin (goals) 17 og undirmarkmiðin (targets) 169 eru líka markmið Norðurlanda. Sum markmiðanna eru meira viðeigandi fyrir Norðurlöndin en önnur. Í alþjóðlegu samhengi standa Norðurlöndin vel að vigi í upphafi hvað varðar markmiðin og standa í fremstu röð í alþjóðlegum samanburði.⁹

Í núverandi stefnu Norrænu ráðherranefndarinnar í vinnunni að sjálfbærri þróun *Gott líf á sjálfbærum Norðurlöndum* eru skilgreind markmið fram til ársins 2025 og vísar sem eiga að varpa ljósi á hvort þróunin sé í sömu átt og markmiðin.¹⁰ Markmiðunum er skipt á fimm ólík svið og framvindan að markmiðunum er mæld með vísun:

- Norræna velferðarlíkanið – 9 vísar
- Lífvænleg vistkerfi – 5 vísar
- Loftslagsbreytingar – 3 vísar
- Sjálfbær nýting auðlinda jarðar – 4 vísar
- Menntun, rannsóknir og nýsköpun – 2 vísar

Til þess að fylgjast með þróuninni fram til ársins 2030 er skynsamlegt að halda sig við núverandi vísa og markmið í stefnu Norrænu ráðherranefndarinnar *Gott líf á sjálfbærum Norðurlöndum*. Stefnan hefur þörf fyrir tæknilega uppfærslu í ljósi væntanlegrar áætlunar Norrænu ráðherranefndarinnar um sjálfbærnimarkmiðin (Dagskrá 2030). Gagnsemi vísanna um sjálfbæra þróun, sem verða uppfærðir reglulega á www.norden.org,¹¹ mun aukast með tímanum. Sum undirmarkmiðanna 169 er ástæða til að gera líka að sameiginlegum norrænum markmiðum þegar þau tengjast aðgerðum, sem Norðurlöndin eiga samstarf um eða ráðgera að eiga samstarf um í framtíðinni. Til dæmis undirmarkmið 12.3 um að minnka matarsóun um helming og 4.4 um að auka færni ungmennta og möguleika á að fá vinnu. Sum undirmarkmiðanna fyrir markmið 14 um líf undir vatni og 15 um líf á landi henta líka vel sem sameiginleg norræn markmið og má tengja þau við rótgróið samstarf á þessum sviðum í Norrænu ráðherranefndinni. Það gæti til dæmis

verið undirmarkmið 14.1 um að draga úr mengun hafsins frá landi, þar á meðal af völdum næringarefna og úrgangs. Í ljósi mikillar áherslu á plastúrgang í hafinu mætti þróa þetta í sérstakt sameiginlegt norrænt markmið. Undirmarkmið 15.4 og 15.5 um fjölbreytt lífríki gætu líka verið viðeigandi sem sameiginleg norræn markmið.

Eins og fram kemur í yfirlitinu í 5. kafla hér á undan, hafa Danmörk, Finnland, Noregur og Álandseyjar undirbúið og samþykkt landsáætlanir um sjálfbærnimarkmið SP fram til ársins 2030, sem innihalda beina tilvísun til nokkurra viðeigandi (forgangs-) markmiða og undirmarkmiða, sem og eftirlit með þróun þeirra með skýrslum og sjálfbærnivísu.¹² Hin Norðurlöndin fylgja fljótlega í kjölfarið. Gagnlegt gæti verið að ráðast í rannsókn á í hve miklum mæli Norðurlöndin hafa lagt áherslu á sömu markmiðin í landsáætlunum sínum. Á grundvelli þessa ætti að vera mögulegt að greina og ná samstöðu um viðeigandi sameiginleg markmið fyrir öll Norðurlöndin.

8. Tillögur hópsins

A. INNRA STARF NORÐURLANDARÁÐS

a1. Sjálfbærnimarkmið SP fram til ársins 2030 sem hluti af árlegum vinnuáætlunum Norðurlandaráðs og nefndanna

Sjálfbærnimarkmiðin 17 varða nánast alla málaflokka sem eru í verkahring Norðurlandaráðs. Vinnuhópurinn leggur til að nefndirnar deili ábyrgðinni á að fylgja markmiðunum eftir, eins og kemur fram í yfirlitinu hér á eftir og að minnst eitt markmiðanna og/eða undirmarkmiðanna sem hlutaðeigandi nefnd ber ábyrgð á verði tekin með í árlega vinnuáætlun nefndarinnar. Norðurlandaráð sem heild hefur ekki vinnuáætlun, en árleg formennskuáætlun Norðurlandaráðs hefur oftast nær mörg pólitísk forgangsmál.

Landsdeildir Norðurlandaráðs eru hvattar til í framtíðinni að taka líka tillit til heimsmarkmiðanna þegar þær hver um sig taka ákvarðanir um forgangsverkefni í formennskuáætlunum sínum.

Norræna sjálfbærninefndin

Markmið 2: Ekkert hungur

Markmið 6: Hreint vatn og

salernisaðstaða

Markmið 11: Sjálfbærar borgir og samfélög

Markmið 13: Verndun jarðarinnar

Markmið 14: Líf undir vatni

Markmið 15: Líf á landi

Norræna velferðarnefndin

Markmið 1: Engin fátækt

Markmið 3: Góð heilsa

Markmið 5: Jafnrétti kynjanna

Markmið 10: Aukinn jöfnuður

Norræna þekkingar- og menningarnefndin

Markmið 4: Menntun fyrir alla (tengt markmiði 1 um enga fátækt)

Markmið 16: Friður og réttlæti

Norræna hagvaxtar- og þróunarnefndin

Markmið 7: Sjálfbær orka

Markmið 8: Góð atvinna og hagvöxtur

Markmið 9: Nýsköpun og uppbygging

Markmið 12: Ábyrg neysla

Með tilliti til forsætisnefndar er um að ræða markmið 17: Aukið fjármagn til framkvæmdar og aukin alþjóðleg samvinna um sjálfbæra þróun. M.a. má taka málið fyrir í árlegum viðræðum um fjárhagsáætlun við Norrænu ráðherranefndina.

Eins og fram kemur hér á undan eru mörg og ítarleg markmið og undirmarkmið. Nefndarfundir Norðurlandaráðs eru bara 5 fundir á ári og því getur verið erfitt að taka afstöðu til svo margra markmiða. Það er mikilvægt að skipta verkefninu niður á allt tímabilið frá 2018 til 2030 svo það verði ekki óútreiknanlegt og óviðráðanlegt. Því er lagt til að einstaka nefndir vinni sérstaklega með forgangsmarkmið, þó með þeirri viðleitni að vinna á viðum grunni fram til ársins 2030. Afgreiðslu markmiðanna ber einnig að skoða í samhengi við árlega vinnu að fjárhagsáætlun Norrænu ráðherranefndarinnar.

Mörg markmiðanna varða meira en eina nefnd, til dæmis markmið 12 um ábyrga neyslu, markmið 7 um sjálfbæra orku og markmið 2 um ekkert hungur. Því er lagt til að hlutaðeigandi nefndir eigi samstarf um afgreiðslu markmiðanna þegar við á.

Á tímabilinu 2017–2020 er lagt til að áhersla verði lögð á eftirfarandi:

- Norræna sjálfbærnefndin – Markmið 14 og aðgerðir um hreint haf á Norðurlöndum
- Norræna þekkingar- og menningarnefndin – Markmið 4 – menntun fyrir alla¹³
- Norræna velferðarnefndin – Markmið 10 – aukinn jöfnuður og norræna samfélagsgerðin
- Norræna hagvaxtar- og þróunarnefndin – Markmið 9 um nýsköpun og uppbyggingu – norræn samgönguáætlun sem bindur Norðurlöndin saman bæði þversum og langsum ásamt stafrænum lausnum.¹⁴

Í vinnunni við að uppfylla markmiðin eru nefndirnar hvattar til að hafa markmiðin eins skýr og kostur er til þess að geta mælt áhrif vinnunnar.

Hjá Norðurlandaráði hafa verið samþykkt fjölmörg tilmæli, sem eru viðeigandi í vinnu með heimsmarkmiðin. Nefndirnar ættu að nota þessi

pólítísku skjöl þar sem það á við og þjónar tilgangi sínum. Til dæmis er samþykkt Norðurlandaráðs um norræna hvítbók með tillögum að aðgerðum gegn sýklalyfjaónæmi (frá apríl 2017) mjög viðeigandi fyrir markmið 3 um heilsu. Nýlega samþykkt tilmæli um aðgerðir gegn matarsóun (frá 2016) eru viðeigandi fyrir markmið 2 um ekkert hungur og samþykktir Norðurlandaráðs um plastúrgang eru mjög viðeigandi fyrir markmið 14 um líf undir vatni.

Skrifstofa Norðurlandaráðs sér um að skipuleggja dagskrá hlutaðeigandi funda til þess að tryggja að með tímanum verði öll markmiðin tekin með og yfirfarin kerfisbundið með tilliti til undirmarkmiða og fyrirbyggjandi upplýsinga um aðstæður á Norðurlöndum.

Afgreiðsla markmiðanna í nefndunum getur farið fram með skriflegum skýrslum um stöðuna eða með því að leita til sérfræðinga á viðkomandi sviði. Nefndirnar eiga á grundvelli fyrirbyggjandi upplýsinga að mynda sér skoðun um stöðuna á framfylgd markmiða og undirmarkmiða og hvort þörf er á frekari aðgerðum Norðurlandanna og/ eða Norrænu ráðherranefndarinnar til þess að stuðla að þróun til þess að ná markmiðinu/undirmarkmiðinu. Niðurstöðum afgreiðslu nefndanna skal safnað í árlegt skjal, sem leggja skal fram á fundi forsætisnefndar í desember. Forsætisnefndin getur eftir þörfum tekið fyrir hugsanlegar spurningar um skort á eftirfylgni á reglubundnum fundum

sínum með samstarfsráðherrunum og forsætisráðherrunum.

a2. Allar þingmanna- og nefndartillögur ásamt ráðherranefndartillögum skulu metnar með hliðsjón af sjálfbærnimarkmiðum SP fram til ársins 2030

Árlega samþykkir Norðurlandaráð u.þ.b. 30 tilmæli sem byggja á þingmannatillögum, nefndartillögum og ráðherranefndartillögum. Venjulega er fjallað um tillögurnar á minnst tveimur fundum í þeirri nefnd sem málið varðar og margar tillögur eru einnig sendar til umsagnar. Umfjöllunin er skipulögð á grundvelli viðmiðunarreglna, sem skrifstofan hefur samið. Lagt er til að í nefndarálitum um allar þingmannatillögur og ráðherranefndartillögur verði svarað fyrirspurnum um hvort tillagan eigi við eitt eða fleiri af sjálfbærnimarkmiðum SP fram til ársins 2030, að meðtöldum undirmarkmiðum, og ef svo er hvort þess sé vænst að framkvæmd tilmælanna geti aukið líkur á eða unnið gegn því að markmiðin náist.

a3. Norðurlandaráð á Norðurlöndum og í heiminum

Ár hvert taka þingmenn Norðurlandaráðs víða þátt á alþjóðlegum vettvangi þingmanna eins og t.d. Benelúx-þinginu, Eystrasaltsþinginu og þingmannaráði norðurslóða (CPAR). Á dagskrá margra þessara þinga munu vera dagskrárliðir sem eru viðeigandi fyrir eftirfylgni

sjálfbærnimarkmiða SP fram til ársins 2030. Vinnuhópurinn leggur til að það verði fastur liður í starfi skrifstofu Norðurlandaráðs að kanna hvort dagskrá þessara alþjóðafunda gefi tilefni til að koma með tillögur í tengslum við sjálfbærnimarkmið SP fram til ársins 2030 og að þingmönnum Norðurlandaráðs sem taka þátt séu veittar upplýsingar þar að lútandi.

Lýðræðisleg tenging sjálfbærnimarkmiða SP fram til ársins 2030 þarf að fara fram í hlutaðeigandi þjóðþingum. Eins og kemur fram í 5. kafla hér á undan mun norska Stórþingið taka þátt í framkvæmd sjálfbærnimarkmiðanna í fjárlagavinnunni í Noregi. Ennfremur kemur fram að finnska þingið, Riksdagen, gegnir virku hlutverki í framkvæmdinni í Finnlandi. Þar fyrir utan er óljóst hvaða hlutverki þjóðþing hinna Norðurlandanna munu gegna við framkvæmd sjálfbærnimarkmiðanna fram til ársins 2030. Norðurlandaráð gæti átt frumkvæði að norrænni hringborðsumræðu þar sem þingmenn norrænu þjóðþinganna miðla upplýsingum og hugmyndum um hlutverk þjóðþinganna í framkvæmd sjálfbærnimarkmiðanna.

B. TILLAGA TIL NORRÆNU RÁÐHERRANEFNDARINNAR

b1. Virkja atvinnulífið sem samstarfsaðila

Atvinnulífið gegnir mikilvægu hlutverki í vinnunni við að ná fram

sjálfbærnimarkmiðunum eins og kemur skýrt fram í ályktun SP.¹⁵ Atvinnulífið hefur færni og fjárhagslegan styrk til að stuðla að grænum umskiptum. Atvinnulífið getur þróað viðskiptalíkön og markað fyrir vörur sínar í samræmi við sjálfbærnimarkmið SP fram til ársins 2030: það á að borga sig að breyta rétt. Í norrænu samstarfi hafa verið mörg verkefni í gangi til að stuðla að grænum umskiptum; nýsköpun, aðgangur að nauðsynlegri fjármögnun og bætt nýting auðlinda eru lykillinn að árangri. Áhugi er til staðar í atvinnulífinu og til dæmis hafa Samtök atvinnulífsins í Danmörku, *Dansk industri*, gefið út danska útgáfu leiðbeininga til fyrirtækja um vinnuna með heimsmarkmiðin.¹⁶

Sem eftirfylgni við heimsókn Norðurlandaráðs í bælistöðvar SP í Kaupmannahöfn á þingi Norðurlandaráðs 2016 átti vinnuhópurinn samræður við fulltrúa Samstarfsverkefnis þróunaráætlunar Sameinuðu þjóðanna (UNDP), um áætlun í þeim tilgangi að stuðla að þátttöku atvinnulífsins í vinnunni við að hrinda sjálfbærnimarkmiðunum í framkvæmd. UNDP kynnti áætlunina, *SDG Accelerator*, sem þau vilja gera tilraun með á Norðurlöndum á þriggja ára tímabili í samstarfi við 150 fyrirtæki. Í ljósi þeirrar reynslu sem fæst fram er síðan hægt að bæta við áætlunina og láta hana ná til annarra svæða. UNDP gaf til kynna að það yrði málinu til framdráttar ef *SDG Accelerator* fengi stuðning opinbers norræns samstarfs. Vinnuhópurinn leggur til að Norræna nýsköpunarmiðstöðin, sem er fagstofnun Norrænu

ráðherranefndarinnar á þessu sviði, kanni möguleikana í samstarfi við UNDP um *SDG Accelerator*. Almennt er mælt með að allar hlutaðeigandi norrænar stofnanir sem vinna með atvinnulífið, eins og til dæmis Norrænar orkurannsóknir (NEF), Norræna nýsköpunarmiðstöðin, Norræna umhverfisfjármögnunarfélagið (NEFCO) og NordForsk, rannsaki í framtíðinni við skipulag starfs síns hvort, og ef svo er, hvernig þær geti stutt við framfylgd sjálfbærnimarkmiða SP fram til ársins 2030.

Í Svíþjóð hefur verið komið á fót vettvangi fyrir 20 stærstu fyrirtæki Svíþjóðar undir heitinu *The Swedish Leadership for Sustainable Development* (SLSD). Hópurinn er með skrifstofu hjá Sida, sem er ríkisstofnun um alþjóðlega þróunarsamvinnu. Rannsaka ber hvort megi stækka þetta verkefni eða líkja eftir því á hinum Norðurlöndunum til þess að ná til fleiri af stærstu fyrirtækjum Norðurlanda.

b2. Greiningar og samráð (norrænn vettvangur fyrir Dagskrá 2030)

Samanburðargreining sýnir að Norðurlöndin standa tiltölulega vel með tilliti til framfylgdar sjálfbærnimarkmiðanna. En þrátt fyrir það bíður okkar flókið verkefni við að greina hvernig eigi að ná fram einstökum markmiðum og undirmarkmiðum. Það er ekki alltaf jafn auðvelt að koma auga á pólitísku lausnirnar. Því er lagt til að Norræna ráðherranefndin í samstarfi við Norðurlandaráð komi á fót vettvangi þar sem stjórnámálameinn og fræðimenn

geta átt samræður um lausnir, sem eru byggðar á rannsóknum og þekkingu frá öllum Norðurlöndunum. Mögulegur samstarfsaðili gæti verið SP-tengslanetið *FNs Sustainable Developments Solution Network (SDSN Northern Europe)*, sem er með skrifstofu sína í Gautaborg. Samstarfið gæti haft sem tilgang að nýta núverandi norrænar og alþjóðlegar rannsóknir og þekkingu, sem eru viðeigandi fyrir framkvæmd sjálfbærnimarkmiðanna á Norðurlöndum. Ennfremur að gefa norrænum stjórnámálamönnum tækifæri til samráðs um þau svör sem rannsóknir veita. Um gæti verið að ræða árlegan fund, norrænan vettvang fyrir Dagskrá 2030. Rétt er að ráðfæra sig við Norðurlandaráð þegar ákveðið er hver markmiða SP fram til ársins 2030 norrænn vettvangur kýs að taka til úrvinnslu. Þar til bærir ráðherrar frá ríkisstjórnunum Norðurlandanna, þingmenn Norðurlandaráðs og þingmenn þjóðþinganna á Norðurlöndum eiga að hafa kost á að taka þátt.

b3. Sameiginleg markmið og vísar

Sum markmiðanna 17 og undirmarkmiðanna 169 eru mjög viðeigandi hér á Norðurlöndum og önnur markmið eiga betur við annars staðar í heiminum. Nýleg greining sýnir að Norðurlöndin eru í fararbroddi með tilliti til að uppfylla markmiðin 17. Svíþjóð er efst á blaði yfir lönd, sem uppfylla markmiðin og hin Norðurlöndin koma rétt á eftir. Danmörk, Noregur og Finnland ásamt Álandseyjum hafa

þegar greint þau markmið sem þau vilja setja í forgang og sem þau vilja fylgja eftir með því að skilgreina vísa til þess að auðvelda mat á því hvort þróunin er í rétta átt.

Í 7. kafla hér á undan er stutt lýsing á núverandi stefnu Norrænu ráðherranefndarinnar í vinnunni að sjálfbærri þróun *Gott líf á sjálfbærum Norðurlöndum*. Stefnan er með mörg skilgreind markmið fram til ársins 2025. Ennfremur hafa verið greindir 23 vísar, sem eiga að varpa ljósi á hvort þróunin er í sömu átt og markmiðin.

Til þess að fylgjast með þróuninni í framtíðinni er skynsamlegt að halda fast við núverandi vísa og markmið. Sum 169 undirmarkmiða SP er ástæða til að gera líka að sameiginlegum norrænum markmiðum þegar þau tengjast aðgerðum, sem Norðurlöndin eiga samstarf um eða ráðgera að eiga samstarf um í framtíðinni. Nokkrar hugmyndir þar að lútandi eru kynntar í 7. kafla hér á undan. Líka er hægt að vísa til skýrslunnar *Bumps on the Road to 2030* sem danska hugveitan *Sustainia* hefur samið að beiðni Norrænu ráðherranefndarinnar. Hér er tekið mið af fjölda samanburðargreininga til þess að greina nokkur sameiginleg norræn viðfangsefni, þar á meðal hagkvæmari notkun tilbúins áburðar í landbúnaði á Norðurlöndum (markmið 2), umskiptin í kolefnislausu orkugjafa (markmið 7 og 13), góð atvinna og hagvöxtur (markmið 8), ábyrg neysla (markmið

12) og verndun vistkerfa (markmið 14 og 15).

Norðurlöndin hafa áralanga reynslu af samstarfi um þróun og birtingu tölulegra upplýsinga. Norrænar hagtölur eru eitt vinsælustu rita Norrænu ráðherranefndarinnar. Ennfremur hefur Norræna ráðherranefndin gefið út ár hvert undanfarin ár *Norræna sjálfbærnivísa*.¹⁷ Lagt er til að haldið verði fast við þau markmið sem koma fram í áætluninni *Gott líf á sjálfbærum Norðurlöndum*, en að við þau verði bætt þeim markmiðum SP fram til ársins 2030, sem Norðurlöndin geta náð samstöðu um sem sameiginleg norræn markmið. Núverandi norrænir vísar um sjálfbæra þróun verði skoðaðir og þar sem ekki liggja fyrir nothæfir vísar ættu hagstofur Norðurlandanna að fá það verkefni að safna saman og vinna úr þeirri tölfræði sem þarf til svo fylgja megi þróuninni í átt að settu markmiði.

Norræna ráðherranefndin ætti að leggja fram reglulega (þriðja hvert ár, í fyrsta skipti 2020) greinargerð til Norðurlandaráðs um þá þróun sem vísarnir lýsa og þau verkefni sem Norræna ráðherranefndin hefur átt frumkvæði að til að stuðla að þróun í átt að markmiðunum. Greinargerðin getur þjónað sem viðmið fyrir pólitískt samráð um leið Norðurlanda í átt að framfylgd sjálfbærnimarkmiðanna á þingfundi Norðurlandaráðs.

b4. Breytingar á jöfnuði og lífskjör norrænna barna

Börn eru fremst í flokki í sjálfbærnimarkmiðunum – nánast öll

markmiðin má tengja við bætt daglegt líf barna og framkvæmd Barnasáttmála SP varðar mörg markmiðanna.

Sameiginlegt norrænt verkefni gæti verið reglubundið mat á því hvernig breytingar og misrétti hafa áhrif á börn og lífskjör barna á Norðurlöndum¹⁸ í þeim tilgangi að bera saman aðstæður, meta hvar þörf er á endurbótum og læra hvert af öðru. Norrænt samstarf byggir á sömu gildum og sameiginlegum menningarlegum bakgrunni og með því að skoða reglulega hvernig breytingar á félagslegu og efnahagslegu misrétti hafa áhrif á börn, myndast betri forsendur til þess að miðla reynslu af bestu starfsvenjum.

b5. Samráð þriggja aðila á norrænum vettvangi

Víðtæk samstaða er um gagnsemi norrænu samfélagsgerðarinnar og þörfina á að þróa hana áfram svo hún geti haldist. Það gerist ekki fyrirhafnarlaust. Velgengni norrænu samfélagsgerðarinnar byggir í miklum mæli á uppbyggilegu samfelldu samráði þriggja aðila í hverju Norðurlandanna þar sem ríkisvaldið og aðilar vinnumarkaðarins skiptast á hugmyndum og ná víðtækri samstöðu um lausnir.

Að skapa sómasamleg vinnuskilyrði á Norðurlöndum, sbr. markmið nr. 8 er sameiginlegt norrænt viðfangsefni því öll Norðurlöndin eru hluti af sameiginlegum evrópskum vinnumarkaði. Aðlögunin að hagkerfi þar sem búist er við að þjarkar taki yfir mörg verkefni, sem fólk

með litla menntun sinnir í dag er annað sameiginlegt viðfangsefni, sem mun krefjast aukinnar áherslu á færnipróun. Þátttaka allra, brottfall úr skólum og jafnréttismál eru líka dæmi um verkefni þar sem ríkin og aðilar vinnumarkaðarins hafa hag af að vinna í sameiningu að því að finna nýtanlegar lausnir til þess að tryggja samstöðu í þjóðfélaginu til frambúðar. Fjármögnun velferðarríkisins með sköttum er orðin erfiðari í dag með vaxandi hnattvæðingu og er dæmi um viðfangsefni sem hentar fyrir samráð þriggja aðila á Norðurlöndunum. En það er ekki til samráð þriggja aðila á Norðurlöndum til að taka á fyrrnefndum viðfangsefnum. Því er lagt til að Norræna ráðherranefndin kanni forsendur þess að koma á samráði þriggja aðila á Norðurlöndunum.

b6. Miðlun upplýsinga um bestu starfsvenjur

Í norrænu samstarfi hefur verið hefð fyrir því að miðla þekkingu og reynslu, að greina það sem kalla má bestu starfsvenjur og reyna að nýta góða reynslu af aðgerðum í einu Norðurlandanna vítt og breitt á Norðurlöndunum. Í seinni tíð hefur líka verið unnið starf til þess að miðla upplýsingum um vel heppnaðar norrænar starfsvenjur til annarra landa og svæða. Dæmi um þetta er verkefni sem norrænu forsætisráðherrarnir hrintu af stokkunum árið 2017 undir yfirskriftinni *Nordic Solutions to Global Challenges*, sem á að stuðla að framkvæmd sjálfbærnimarkmiðanna.¹⁹ Annað dæmi er verkefnið *Nordic Climate Solutions* í

tengslum við fundi aðildarríkjaþings loftslagssamnings SP. Svona starfsemi ætti að vera mikilvægur hluti áætlunar Norrænu ráðherranefndarinnar um sjálfbærnimarkmið SP fram til ársins 2030. Framtíðarvettvangur sameiginlegrar norrænnar kynningar gæti verið árlegu leiðtogafundirnir hjá SP, svonefndir *High-Level Political Forum (HLPF)*, sem eiga að fylgjast með þróun sjálfbærnimarkmiða SP fram til ársins 2030.

b7. Þekking og áhugi íbúa Norðurlanda

Forsenda þess að takast megi að hrinda í framkvæmd og ná fram sjálfbærnimarkmiðum SP fram til ársins 2030 er aukin þekking á markmiðunum og skilningur á mikilvægi markmiðanna meðal íbúa Norðurlanda. Norræn almannasamtök hafa löngum gegnt mikilvægu hlutverki við miðlun þekkingar og sköpun skilnings á nýjum samfélagslegum verkefnum. Með tilliti til þúsaldarmarkmiða SP þróaði Félag Sameinuðu þjóðanna í Noregi, í samstarfi við systursamtök sín á hinum Norðurlöndunum, upplýsingagátt um þúsaldarmarkmið SP. Norrænu félögin hafa líka þróað og unnið að áætlunum til að skapa þekkingu og áhuga í skólum Norðurlanda. Í framtíðinni er hægt að byggja á þessari og annarri viðeigandi reynslu af samstarfi við borgaraleg samtök um miðlun þekkingar, sem í framtíðinni verður tengd sjálfbærnimarkmiðum SP fram til ársins 2030.

b8. Nýting möguleika sem felast í norrænum fjármálastofnunum²⁰

Græn umskipti ganga eins og rauður þráður í gegnum mörg markmiðanna, þar á meðal markmið 7 um sjálfbæra orku, 8 um góða atvinnu og hagvöxt, 12 um ábyrga neyslu og 13 um verndun jarðarinnar. Forsenda grænna umskipta er aðgangur að fjármögnun. Norrænu fjármálastofnanirnar í Helsinki eru Norræni fjárfestingarbankinn (NIB), Norræna umhverfisfjármögnunarfélagið NEFCO (sem einnig nær til verkefnaútflutningssjóðsins NOPEF, sem áður var sjálfstæð stofnun) og Norræni þróunarsjóðurinn (NDF). Norræni fjárfestingarbankinn (NIB) hefur lagt sitt af mörkum til margra vel heppnaðra fjárfestinga í innviðum, orkumálum, umhverfismálum og iðnaði í meira en 40 ár á markaðsskilmálum. Norræna umhverfisfjármögnunarfélagið NEFCO hefur náð fram eftirtektarverðum umhverfisbótum með fjárfestingum á grannsvæðum Norðurlanda á síðastliðnum 25 árum og sem umsjónarmaður fjölmargra sjóða. Norræni þróunarsjóðurinn (NDF) hefur hlotið margar viðurkenningar eftir að starfseminni var beint að loftslagsmálum í fátækustu þróunarríkjunum árið 2009. Nauðsynlegt er að skýra nánar að þessar stofnanir hafa umboð til að stuðla að framkvæmd sjálfbærnimarkmiðanna. Líka er mikilvægt að rannsaka hvort Norðurlöndin hafi ónýtt tækifæri hjá fyrrnefndum stofnunum, sem hægt er að nýta annað hvort með sameiningu þeirra eða með auknu samstarfi milli stofnananna.

C. NORÐURLÖNDIN TALI EINNI RÖDDU HJÁ ESB, SP OG Á ÖÐRUM ALPJÓÐAVETTANGI

Sjálfbærnimarkmið SP fram til ársins 2030 eru að hluta til niðurstaða þess sem Norðurlöndin hafa talað fyrir hjá SP um áratuga skeið. Þetta er fjárfesting sem þarf að passa upp á í framtíðinni. Ekki bara á vettvangi SP, en einnig hjá öðrum viðeigandi stofnunum. Sameiginleg rödd Norðurlanda hefur meiri áhrif heldur en ef löndin starfa hvert í sínu lagi. Samræming afstöðu Norðurlandanna hjá alþjóðastofnunum

getur skilað pólitískum ávinningi. Það á ekki hvað síst við í samskiptum við ESB, sem á ákveðnum sviðum á þátt í að móta regluverkið, sem á að tryggja framkvæmd sjálfbærnimarkmiða SP fram til ársins 2030. Rödd Norðurlanda ætti m.a. að tala máli lýðræðislegra gilda og jafnréttis. Almennt séð á rödd Norðurlanda að tala máli þróunar sem er í samræmi við sjálfbærnimarkmið SP fram til ársins 2030, ekki síst í tengslum við árlega fundi SP, svonefnda *High-Level Political Forum (HLPF)*, sem eiga að fylgja þróun markmiðanna.

9. Aftanmálsgreinar

1. Í skýrslunni eru þessi markmið kölluð: heimsmarkmið, markmið SP fram til ársins 2030, Dagskrá 2030 eða *Sustainable Development Goals*, SDG-markmiðin og sjálfbærnimarkmið.
2. Þetta er þó fyrst og fremst verkefni í stefnu Norðurlandanna í þróunar- og utanríkismálum.
3. Þessi kafli byggir á upplýsingum úr skýrslunni *Nordic implementation of the Global Agenda 2030 for Sustainable Development* sem var unnin fyrir Norrænu ráðherranefndina af Gaia Consulting og Stockholm Environment Institute.
4. *National report on the implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development*, Finland.
5. Í tengslum við fjárlögin 2017 var til dæmis skýrsla um eftirfylgni Noregs á sjálfbærnimarkmiðunum *Norges oppfølging av FNs bærekraftsmål* (Med. St. 1 Nasjonalbudsjett 2017) hjálögð.
6. *Norway, initial steps towards the implementation of the 2030 agenda*. Voluntary national review presented at the high-level political forum on sustainable development. (HLPF), UN, New York, July 2016.
7. *Skýrslan: I riktning mot en hållbar välfärd – Agenda 2030-delegationens nulägesbeskrivning och förslag till handlingsplan för genomförandet av Agenda 2030 för hållbar utveckling till regeringen*.
8. *Sverige och Agenda 2030 – rapport till FN:s politiska högnivåforum 2017 om hållbar utveckling*.
9. Sjá til dæmis skýrsluna *SDG Index and Dashboards*.
10. *Gott líf á sjálfbærum Norðurlöndum – Norræn áætlun um sjálfbæra þróun*, Norræna ráðherranefndin 2013.
11. Tölur og tölfræði, www.norden.org
12. Í júní 2017 lagði nefnd í Svíþjóð (Dagskrá 2030-landsnefndin) fram tillögu um forgangsmál.
13. Fundargerð frá sumarfundi Norrænu þekkingar- og menningarnefndarinnar: „Nefndin lagði sérstaka áherslu á að vinna með markmið 4: Tryggja þátttöku, réttláta og góða menntun og stuðla að símenntun fyrir alla.“
14. Í fundargerð frá sumarfundi nefndarinnar stendur: „Stafrænar lausnir á Norðurlöndum geta líka komið fátækum löndum til góða. Því gæti þetta verið gott aðgerðasvið fyrir nefndina.“

15. Í 67. gr. í samþykkt SP um sjálfbærnimarkmiðin fram til ársins 2030 má lesa eftirfarandi: „Private business activity, investment and innovation are major drivers of productivity, inclusive economic growth and job creation. We acknowledge the diversity of the private sector, ranging from micro enterprises to cooperatives to multinationals. We call on all businesses to apply their creativity and innovation to solving sustainable development challenges.“
16. Í innganginum stendur m.a.: „Áttaviti um heimsmarkmiðin lýsir því hvernig heimsmarkmiðin hafa áhrif á ykkar fyrirtæki. Áttavitinn veitir ykkur verkfæri og þekkingu, sem gerir kleift að gera sjálfbærni að sterkum lykilþætti í stefnu fyrirtækisins.“ Áttavitinn um heimsmarkmiðin, Leiðarvísir fyrir vinnu fyrirtækja með heimsmarkmiðin. Um er að ræða þýðingu. Sjá nánar á: www.sdgcompass.org
17. Norrænir sjálfbærnivísar sýna þróunina til lengri tíma litið á eftirfarandi áherslusviðum: norræna velferðarlíkanið, lífvænleg vistkerfi, loftslagsbreytingar, sjálfbær nýting auðlinda jarðar ásamt menntun, rannsóknnum og nýsköpun.
18. Til dæmis árin 2019, 2025 og 2030. UNICEF á Íslandi hefur gert þess háttar greiningu fyrir Ísland, sbr. skýrsluna *Staða barna á Íslandi 2011*.
19. Norrænu forsætisráðherrarnir hrintu af stokkunum í maí 2017 áætluninni *Nordic Solutions to Global Challenges*. Áætlunin mun á næstu þremur árum fara fram úti í heimi fyrir tilstilli sex flaggskipisverkefna. Milli árána 2017 og 2019 eiga þau að vekja athygli á norrænni reynslu, lausnum og afstöðu á viðeigandi alþjóðlegum vettvangi. Þetta þriggja ára verkefni er fyrst og fremst fjármagnað með sameiginlegum norrænum fjárveitingum. Til þessa hefur verið ráðstafað 74 milljónum danskra króna í verkefnið, en þessi upphæð getur átt eftir að hækka.
20. Norræni fjárfestingarbankinn (NIB), Norræna umhverfisfjármögnunarfélagið (NEFCO) og Norræni þróunarsjóðurinn (NDF) eru ekki háð ákvæðum Norrænu ráðherranefndarinnar. Því munu hugsanleg tilmæli þar að lútandi þurfa að fara til ríkisstjórna Norðurlandanna.

10. Þátttakendur í vinnuhópnum

- Sonja Mandt, forsætisnefnd, formaður
 - Christian Juul, Norræna velferðarnefndin
 - Hanna Kosonen, Norræna sjálfbærnefndin
 - Torgeir Knag Fylkesnes, Norræna hagvaxtar- og þróunarnefndin
 - Norunn Tveiten Benestad, Norræna þekkingar- og menningarnefndin
 - Espen Krogh, forseti Norðurlandaráðs æskunnar
- Þeim löndum sem áttu ekki fulltrúa í vinnuhópnum var boðið að taka þátt. Færeyjar þáðu boðið með Jenis av Rana sem fulltrúa og Álandseyjar með Mikael Staffas sem fulltrúa.

Norðurlandaráð
Nordens Hus
Ved Stranden 18
1061 København K
www.norden.org

Haustið 2016 ákvað Norðurlandaráð að koma á fót vinnuhópi með fulltrúum nefndanna og forsætisnefndar til þess að kanna hvort grundvöllur væri og ef svo væri móta tillögu um hvernig Norðurlandaráð gæti stuðlað að framkvæmd markmiðanna í sjálfbærnimarkmiðum SP fram til ársins 2030. Verkefni vinnuhópsins var að varpa ljósi á þau markmið sem hægt væri að eiga samstarf um á Norðurlöndum og þær aðgerðir sem mætti hrinda í framkvæmd til að ná fram markmiðunum. Vinnuhópin skipuðu Sonja Mandt, forsætisnefnd, formaður, Christian Juul, Norrænu velferðarnefndinni, Hanna Kosonen, Norrænu sjálfbærninefndinni, Torgeir Knag Fylkesnes, Norrænu hagvaxtar- og þróunarnefndinni, Norunn Tveiten Benestad, Norrænu þekkingar- og menningarnefndinni og Espen Krogh, forseti Norðurlandaráðs æskunnar.